

४. ऐच्छिक उपक्रम

१. क्षेत्र : अन्न

१.१ परसातील बागकाम

परसबागेची आखणी कशा प्रकारे करतात हे समजून घेणे.

परसबाग :

घराच्या आजूबाजूला जी मोकळी जागा असते त्या जागेत भाजीपाल्याची लागवड केली जाते, त्यास 'परसबाग' असे म्हणतात. यामध्ये कोथिंबीर, मुळा, मिरची, मेथी, वांगी, दोडका, घोसाळी, कारली, भेंडी, गवार, आले, ओवा इत्यादी झाडे लावतात. भाजीपाल्याची लागवड करताना, उपलब्ध जागेनुसार बागेची रचना केली जाते. यासाठी वाफे तयार करावे लागतात. सपाट वाफा, सरी वाफा, गादीवाफा अशी रचना केली जाते.

माझी कृती

- (१) रिकामे खोके, नारळाच्या करवंट्या, कागदी पेले यात रोपे तयार करा.
- (२) आपल्याला आवडणाऱ्या भाज्यांची यादी तयार करा.

◆ भाजीपाल्याच्या लागवडीसाठी वेगवेगळ्या प्रकारचे वाफे तयार करावे लागतात याची माहिती द्यावी.

चला खेळ खेळू या.

या शब्दकोड्यात लपलेल्या भाज्यांची नावे शोधा.

मे	वां	म	ग	को
थी	गी	टा	व	थीं
ग	वा	र	ती	बी
श	ज	डी	च	र
गा	भें	स	हा	ग
दू	धी	भो	प	ळा

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

चित्रवाचन

- परिसरातील एखाद्या परसबागेस भेट देऊन बागेची रचना समजून द्यावी.

१.२ कुंडीतील लागवड

कुंडीतील लागवडीची प्राथमिक माहिती घेणे.

कुंड्यांच्या आकारमानानुसार रोपांची लागवड करावी लागते. कुंड्यांमध्ये लिली, डेलिया, झेंडू, शेवंती, गुलाब, अॅस्टर, जास्वंद, मोगरा इत्यादी फुलझाडांची लागवड करता येते. फुलझाडांची लागवड करण्यापूर्वी कुंड्या खतमिश्रित मातीने भराव्या लागतात.

रोपांच्या वाढीसाठी सूक्ष्म अन्नद्रव्ये पुरवणारे मिश्रण म्हणजे खत होय. खताचे दोन प्रकार पडतात.

(१) सेंद्रिय खत

(२) रासायनिक खत

कुंडीतील झाडांना पाणी देणे.

कुंडीत रोपाची लागवड केल्यावर लगेच पाणी द्यावे लागते. नंतर ती कुंडी सावलीत ठेवावी लागते. रोप टवटवीत झाल्यानंतर ती सूर्यप्रकाशात ठेवावी.

कुंडीताल झाडांना झारीने पाणी द्यावे. कुंडीच्या आकारमानानुसार योग्य पाणी द्यावे. जादा पाणी झाल्यास रोपाची मुळे कुजतात. कुंडीतील माती कोरडी झाल्यास रोपाला पाणी द्यावे.

रोप लावण्यासाठी माती, सिमेंट यांपासून बनवलेल्या कुंड्या वापरतात. मातीपासून बनवलेल्या कुंड्या झाडांच्या वाढीसाठी उत्तम असतात. कुंडीच्या तळाशी छिद्र असणे गरजेचे असते. त्यामुळे रोपाला जादा झालेल्या पाण्याचा निचरा होतो व रोपांच्या मुळांना हवेचा पुरवठा होतो. कुंड्या वर्षातून एकदा तरी बाहेरून साफ कराव्यात.

◆ परिसरातील एखाद्या बागेस भेट देऊन कुंड्याची माहिती द्यावी.

१.३ फळप्रक्रिया

फळझाडांची माहिती

फळझाडे आकाराने लहान मोठी असतात. आंबा, फणस, जांभूळ यांचे वृक्ष मोठे असतात तर केळी पपई, चिकू यांची झाडे मध्यम आकाराची असतात. द्राक्षाचे वेल असतात.

केळीचे खोड ठिसूळ, मृदू व जाड असते. खोडाचा रंग हिरवट असतो. पान लांब व रुंद असते. केळीस घड येण्यापूर्वी केळफूल येते नंतर त्यापासून क्रमशः फळांची निर्मिती होते.

आंबा हे सर्वांच्या आवडीचे फळ आहे. याचे खोड जाड, कडक, तपकिरी काळसर रंगाचे असते. पाने गडद हिरव्या रंगाची असतात. आंब्याला ठराविक हंगामात मोहोर येतो. त्यापासून कैरी व पूर्ण तयार झाल्यावर पिकून आंबा तयार होतो. आंब्यापासून अनेक खाद्यपदार्थ तयार करतात.

चिकूचे खोड तपकिरी रंगाचे व बळकट असते. पान फिकट हिरव्या रंगाचे असून आकाराने मध्यम असते. फुले पांढऱ्या रंगाची असून फळ गडद तपकिरी रंगाचे लंबगोल किंवा गोल असते. फळाच्या मध्यभागी काळ्या रंगाच्या बिया असतात. हे फळ खाण्यासाठी किंवा अनेक खाद्यपदार्थ तयार करण्यासाठी वापरतात.

केळी

आंबा

चिकू

माझी कृती

आंबा, केळी, चिकू यांची चित्रे काढून रंगवा.

- परिसरातील फळबागेस भेट देऊन विद्यार्थ्यांनी विविध फळझाडांचे निरीक्षण करून माहिती मिळवण्यास सांगा. सर्व प्रकारची फळे चांगली पिकलेली घेऊन ती स्वच्छ धुऊन मगच खावीत.

१.४ मत्स्य व्यवसाय

मासेमारीबद्दल प्राथमिक माहिती करून घेणे.

मासेमारी म्हणजे काय ?

मासे हे मानवाचे पौष्टिक अन्न म्हणून वापरले जातात.

मोठे मासे समुद्र, नदी, मोठे तलाव या ठिकाणी राहतात, तर लहान मासे ओढे, तळी, कालवे अशा ठिकाणी सापडतात. त्यांना पकडणे म्हणजेच मासेमारी करणे.

मासेमारी कशी करतात ?

मासेमारी करण्याच्या अनेक पद्धती आहेत. समुद्र आणि मोठ्या नद्या यांत खूप मोठ्या आकाराचे मासे असतात. त्यांना पकडण्यासाठी यांत्रिक साधने, तसेच विविध प्रकारची जाळी वापरतात. त्यांची माहिती आपण पुढच्या वर्गात करून घेऊ.

मासेमारीच्या सोप्या आणि प्राथमिक पद्धतींची माहिती आपण समजून घेऊया.

(१) पाण्यात उभे राहून मासे पकडणे

या प्रकारात उथळ पाण्यात उभे राहून लहान लहान मासे पकडता येतात. पाणी थोडे खोल असेल, तर त्यात बुडी मारूनही काही लोक मासे पकडतात. लहान मासे हातानेच पकडले जातात.

(२) भाल्याने मासेमारी करणे

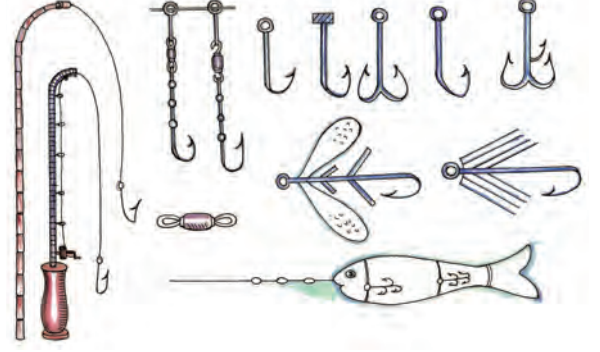
हातात भाला घेऊन माशाला जखमी केले जाते.

(३) गळाने मासेमारी करणे

‘गळ’ हे मासेमारीचे साधे पण अतिशय उपयोगी साधन आहे. त्याचा आकार इंग्रजी ‘J’ सारखा असतो. त्याचे एक टोक अणकुचीदार असून

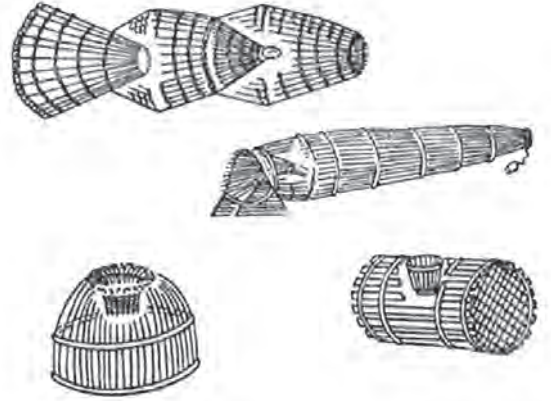
त्याला माशाच्या आवडीचे खाद्य बांधतात. दुसऱ्या टोकाला दोरी बांधून तिच्या वरच्या टोकाला एक तरंगे लावलेले असते. गळ पाण्यात सोडला, की त्याच्या टोकाशी लावलेले खाद्य खाण्याचा प्रयत्न मासा करतो, तेव्हा ते तरंग हलू लागते. गळ धरलेला माणूस झटका देऊन काठी वर उचलतो. गळाचे अणकुचीदार टोक माशाच्या तोंडात अडकलेले असते ते सोडवून मासा टोपलीत ठेवतात. पुन्हा गळाला खाद्य लावून तो पाण्यात सोडतात. अशा प्रकारे गळाने मासेमारी केली जाते.

मासेमारीचे गळ

(४) सापळ्याच्या साहाय्याने मासेमारी करणे

बांबूच्या पातळ पट्ट्यांपासून हा सापळा तयार केला जातो. त्याचा आकार मृदंगासारखा असतो. त्याच्या आतल्या भागात माशांसाठी खाद्य ठेवले जाते. आतील बाजूंना बांबूचे टोकदार काटे लावण्यात येतात. त्यामुळे आत आलेले मासे बाहेर जाऊ शकत नाहीत. ते आतच अडकतात. मासेमारीच्या या चार सोप्या आणि प्राथमिक पद्धती आहेत. नदीकाठी राहणाऱ्या लोकांना त्यांची माहिती असते.

बांबूच्या पातळ पट्ट्यांपासून सापळा

माझी कृती

- (१) मासेमारीच्या गळाची प्रतिकृती तयार करा.
- (२) मासेमारीच्या सापळ्याचे चित्र काढा.
- (३) शक्य झाल्यास मोठ्या व्यक्तीला सोबत घेऊन प्रत्यक्ष मासेमारी पहा.

♦ परिसरातील मासळी बाजारास भेट देऊन विविध माशांचे निरीक्षण करून माहिती मिळवण्यास सांगा.

२. क्षेत्र : वस्त्र

२.१ वस्त्रनिर्मिती

घटक - १ : टकळी व पेळू प्रत्यक्ष हाताळणे.

मी टकळी बोलतेय...

मुलांनो! बघितलंत का मला? मी आहे टकळी... काय म्हणता? आम्हाला नाही माहीत टकळी कशी असते ती! अरे, म्हणूनच मी माझी ओळख करून देते..... तर मी आहे टकळी.

कापसापासून कापड तयार होतं हे तुम्हाला माहीत आहे. पण कापडासाठी आधी कापसाचे सूत काढावं लागतं. कापसापासून सूत काढायच्या कृतीला 'सूतकताई' असे म्हणतात बरं का! आणि या सूतकताईचं अगदी पहिलं साधन मी आहे, 'टकळी'.

काय म्हणालात? हे काम तर यंत्र करतात? बरोबर आहे तुमचं म्हणणं. पण यंत्राचा शोध लागण्यापूर्वी हे काम माझ्या मदतीनेच केलं जायचं. नंतर चरख्याचा शोध लागला. टकळी आणि चरखा यांच्या मदतीने घरोघरी सूतकताई केली जायची, आणि हातमागावर कापड विणलं जायचं. आजही काही घरांमध्ये हे काम केलं जातं.

मुलांनो, मी काही यंत्र नाही. माझी रचना अगदी सोपी आहे. दांडी आणि चकती हे माझे दोनच भाग असतात. माझी दांडी पोलादाची असते. तिची जाडी साधारण जाड उदबत्ती इतकी असते, आणि लांबी १८ सेंटीमीटर असते. दांडीचे वरचे टोक चपटे असून त्याला खाच असते. त्या खाचेला 'नाक' असे म्हणतात. दांडीच्या खालच्या बाजूकडून सुमारे एक इंचावर एक पितळी चकती बसवलेली असते.

◆ प्रत्यक्ष टकळी किंवा टकळीचे चित्र दाखवून निरीक्षण करण्यास सांगावे. ◆ सूतकताई विषयी माहिती सांगावी.

माझे खालचे टोक अणकुचीदार असते. त्याला 'अणी' असे म्हणतात.

तर अशी आहे मी टकळी!

काय म्हणालात? सूत काढायला कापूस लागतो. तो कुठे आहे? शाब्बास! हुशार आहात हं तुम्ही! मागच्या वर्षी तुम्ही कापूस स्वच्छ केलात ना? तो पिंजून, त्याची जाड भरीव वातीसारखी ६/७ इंच लांबीची वात तयार करतात. ती म्हणजेच 'पेळू'.

पेळू आणि मी, म्हणजेच टकळी, दोघे मिळून सूत काढतो. काय म्हणता! तुम्ही आम्हाला हात लावू शकता का? अगदी जरूर बघा...

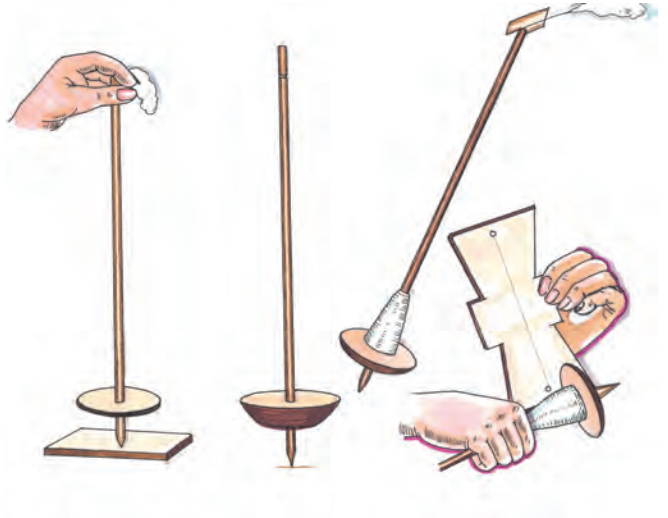
पण बघताना लांबी मोजून पहा. चकतीचा आकार केवढा आहे ते पहा. पेळू किती भरीव आहे, तेही बघा. आणि हो, माझी टोकदार अणी कोणाला टोचणार नाही, याची काळजी घ्या.

मला फिरवूनही पहा.

सूत कसं काढायचं, ते मात्र आपण पुढच्या वर्षी म्हणजेच चौथ्या इयत्तेत शिकणार आहात.

पेळू

माझी कृती

पाठ करा.

- (१) गरगर गरगर फिरते टकळी
गंमत पाहू चला चला ।
फिरता फिरता सूत काढते
पेळूसंगे भराभरा ॥

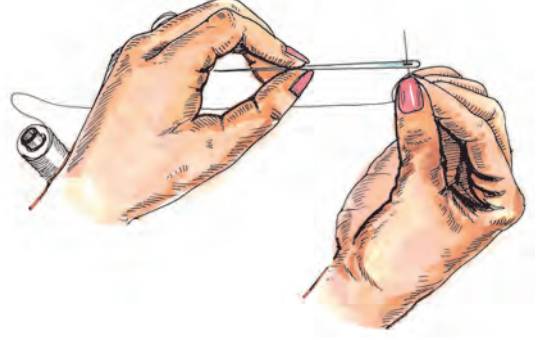
- (२) लांब जाड गोल काडी आणि पुठ्ठा यांच्या मदतीने टकळीची प्रतिकृती तयार करा.

◆ प्रत्यक्ष टकळी किंवा टकळीचे चित्र दाखवून निरीक्षण करण्यास सांगावे. ◆ सूतकताईविषयी माहिती सांगावी.

२.२ प्राथमिक शिवणकाम

सुईत दोरा ओवणे.

एक खेळ खेळूया,

खेळ खेळल्यामुळे काय होते?

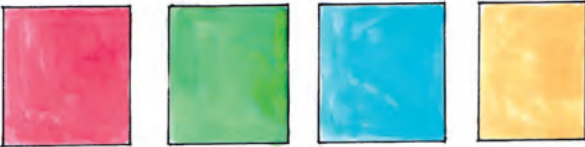
१. डोळ्यांची शक्ती वाढते.
२. डोळे व हात यांचा समन्वय साधला जातो.
३. सोपे शिवणकाम करता येते.
४. एकमेकांच्या मदतीने काम करता येते.

खेळ खेळताना पुढील काळजी घ्या.

१. सुया एकमेकांना टोचू नका.
२. खेळ संपल्यावर दोरा ओवलेल्या सुया (डबीत किंवा कागदाला टोचून) नीट ठेवा.

माझी कृती

१. रोज एकदा सुईत दोरा ओवून पहा.
२. शिवणकाम करणाऱ्या व्यक्तींकडून कापडाचे नमुने जमवावेत व ते चिकटवहीत चिकटवावे.

◆ शिवणकामाविषयी माहिती सांगावी.

२.३ बाहुलीकाम

तुम्हाला मुखवटे घालायला आवडते ना?

वाढदिवस, होळी, रंगपंचमी अशा प्रसंगी तुम्ही मुखवटे घालून धमाल करता. हे मुखवटे विकत मिळतात, आता आपण मुखवटे तयार करायला शिकूया.

साहित्य : मोठ्या आकाराची (तुमच्या डोक्याच्या आकाराची) पेपर डिश, जाड सुई, जाड दोरा, कात्री, लाल व काळे स्केचपेन, डिंक, पांढरा व पिवळ्या रंगाचा साधा कागद, प्राणी, पक्षी, फुले, फळे यांची चित्रे.

असे करा :

१. पेपर डिशच्या बाहेरच्या बाजूवर लाल व काळ्या स्केचपेनचा योग्य उपयोग करून डोळे, नाक, कान, ओठ वगैरे रंगवावेत.
२. प्राणी, पक्षी, फुले, फळे इत्यादींची चित्रे आवडीप्रमाणे रेखाटावीत. प्रत्येक चित्रात डोळ्यांचा आकार मात्र कापून घ्यावा.
३. पेपर डिशच्या दोन्ही बाजूंना कानांजवळ छिद्रे पाडावीत. त्यातून दोरा ओवावा.
४. डोक्याला पुरेल व गाठ मारता येईल इतकी दोऱ्याची लांबी असावी.
५. मुखवटा चेहऱ्यावर लावून डोक्याच्या मागे गाठ मारावी.

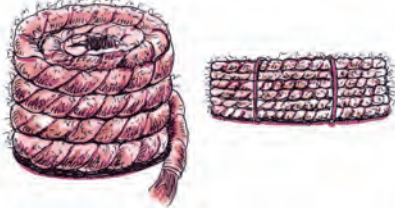
माझी कृती

निरनिराळ्या आकाराचे मुखवटे तयार करा.

- ◆ प्रत्यक्ष एक मुखवटा तयार करून किंवा मुखवट्याचे चित्र दाखवून मुखवटे तयार करण्यास सांगावे.
- ◆ या पृष्ठावरील चित्रेही विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष तयार केलेली आहेत.

२.४ काथ्याचे विणकाम

काथ्यापासून तसेच नारळापासून तयार केलेल्या वस्तूंची नावे व त्यांचे उपयोग लिहणे.

चित्रात तुम्हांला काय दिसते?

.....
.....
.....

उपयोग

.....
.....
.....

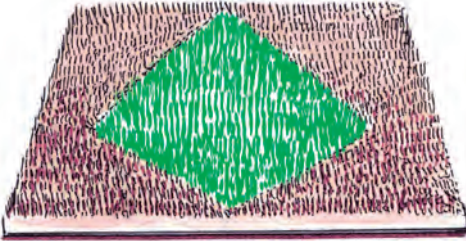

चित्रात तुम्हांला काय दिसते?

.....
.....
.....

उपयोग

.....
.....
.....

चित्रात तुम्हांला काय दिसते?

.....
.....
.....

उपयोग

.....
.....
.....

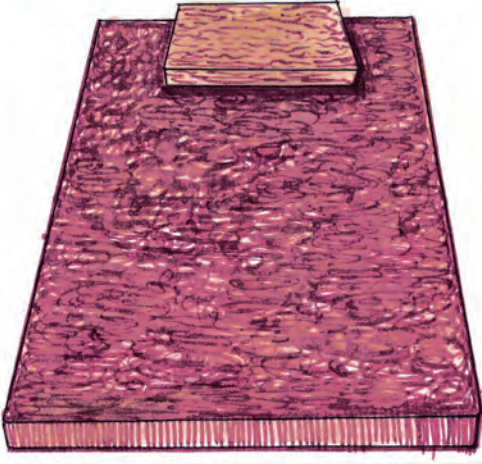

चित्रात तुम्हांला काय दिसते?

.....
.....
.....

उपयोग

.....
.....
.....

चित्रात तुम्हांला काय दिसते ?

.....

उपयोग

.....

चित्रात तुम्हांला काय दिसते ?

.....

उपयोग

.....

माझी कृती

- (१) चित्रात दाखवल्याप्रमाणे वस्तूचे उपयोग लिहा.
- (२) काथ्यापासून तयार केलेल्या घरातील एका वस्तूचे चित्र काढा.

◆ उपलब्ध असलेल्या वस्तू प्रत्यक्ष दाखवाव्यात. शक्य असल्यास काथ्या केंद्रास भेट आयोजित करावी.

३. क्षेत्र : निवारा

३.१ मातकाम

२. सफरचंद :

- सफरचंदाचे निरीक्षण करा. गोळा गोल करा.
- खोलगट आकार येण्यासाठी अंगठ्याने दाब द्या. देठ तयार करून लावा.

मातीची फळे, भाज्या इत्यादींचे आकार तयार करणे.
माती, पाणी, लाकडी पाट, टोकदार वस्तू, घमेले,
स्वच्छतेसाठी झाडू, फडके इत्यादी.

कृती :

१. पेरू :

- पेरूचे निरीक्षण करा. मातीचा गोळा घ्या.
- एका बाजूने थोडा निमुळता आकार द्या.
- देठाकडे खोलगट आकार द्या, देठ करून लावा. पाण्याने भिजवलेल्या हाताने आकार व्यवस्थित करा.

३. दुधी भोपळा :

- दुधी भोपळ्याचे निरीक्षण करा. लांबट आकार तयार करा. त्याला दुधी भोपळ्याचा आकार द्या. देठ बसवा.

माझी कृती

फळे व भाज्यांचे निरीक्षण करून त्याप्रमाणे फळे व भाज्या तयार करा.

- ◆ उपलब्ध असलेल्या वस्तू प्रत्यक्ष दाखवाव्यात. मातकामातील बारकावे समजावून द्यावेत. शक्य असल्यास क्षेत्रभेट आयोजित करावी.

३.२ बांबूकाम व वेतकाम

बांबूच्या काड्या व फांद्यापासून विविध आकार तयार करणे.

साहित्य व साधने : बांबूच्या समान मापाच्या काड्या (उदा. १५ सेमी व १० सेमी) पक्का दोरा,

कृती :

१. बांबूच्या समान मापाच्या चार काड्या घेतल्या.
२. त्यांची टोके आकृतीत दाखवल्याप्रमाणे एकमेकांवर ठेवली.
३. ती दोन्याने घट्ट बांधली.

कोणता आकार तयार झाला, सांगा बरे!

१. बांबूच्या समान मापाच्या दोन काड्या घेतल्या.
२. दुसऱ्या समान मापाच्या दोन काड्या घेतल्या.
३. आकृतीत दाखवल्याप्रमाणे त्या काड्या एकमेकांवर ठेवून दोन्याने घट्ट बांधल्या.

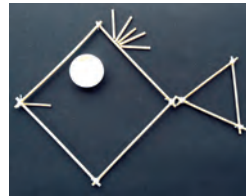
कोणता आकार तयार झाला, सांगा बरे!

१. समान मापाच्या तीन काड्या घेतल्या.
२. त्यांची टोके आकृतीत दाखवल्याप्रमाणे एकमेकांवर ठेवली.
३. ती दोन्याने घट्ट बांधली.

कोणता आकार तयार झाला, सांगा बरे!

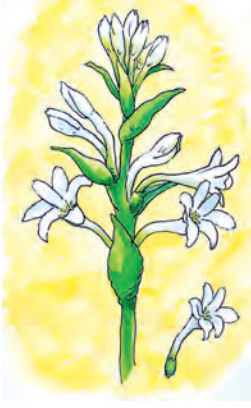
माझी कृती

निरनिराळ्या मापाच्या बांबूच्या काड्या घेऊन विविध आकार तयार करा.

♦ विद्यार्थ्यांचे वय लक्षात घेऊन धारदार शस्त्रांचा वापर टाळावा. आवश्यकतेप्रमाणे मार्गदर्शन करावे.

३.३ फुलझाडांची व शोभिवंत झाडांची लागवड

कोणती फुले व कळ्या यांचा वापर गजरे, हार इत्यादी तयार करण्यासाठी करतात, याची माहिती घेणे.

गजरे : लहान आकाराची फुले आणि त्यांच्या कळ्या सुई-दोऱ्यात ओवून किंवा गुंफून ६ इंचापासून १२ इंचापर्यंत लांबीचे भरगच्च हार म्हणजे गजरे. यांचा उपयोग स्त्रिया व मुली केसात माळण्यासाठी करतात.

मोगरा, जाई, जुई, अबोली, बकुळ, निशिंगंध, चमेली या फुलांचा उपयोग गजरे बनवण्यासाठी करतात. मोगरा, जाई, जुई व चमेलीसारख्या फुलांच्या कळ्या उमलण्यास सुरुवात झाली की त्या देठासहित तोडून पाण्यात ठेवतात, त्यामुळे त्यांचे गजरे जास्त काळ टिकतात व टवटवीत राहतात.

हार : मोठ्या आकाराची, घट्ट पाकळ्यांची फुले व आंबा, अशोक, तगर इत्यादींची पाने कलात्मक रीतीने ओवून लांब हार तयार केले जातात. त्यांचा उपयोग धार्मिक कार्यामध्ये, स्वागत, निरोप समारंभ, पुतळे, विवाह- समारंभ अशा प्रसंगी केला जातो.

झेंडू, शेवंती, निशिंगंध, मोगरा, अँस्टर, तगर, अबोली अशा फुलांचा उपयोग हारांसाठी करतात. असे हार जाड व लांब असतात.

फुलांचा गुच्छ : हार तयार करण्यासाठी जी फुले वापरली जातात, त्यांतील काही फुलांचा उपयोग गुच्छ करण्यासाठी होतो. सजावटीसाठी, भेट देण्यासाठी त्याचा वापर करतात. त्यांचीच कलात्मक सुंदर रचना करून त्यांचा उपयोग समारंभ प्रसंगी करतात.

माझी कृती

१. फुलांच्या दुकानात जाऊन गजरे, हार, माळा, तोरणे यांचे निरीक्षण करा.
२. लहान हार तयार करा.

इतर क्षेत्रे :

पशुपक्षी संवर्धन

घटक : गाय, म्हैस, शेळी व कोंबडी यांचा मानवाला होणारा उपयोग अभ्यासणे.

पात्रे : गाय, म्हैस, शेळी व कोंबडी यांचे मुखवटे लावलेले विद्यार्थी.

रंगमंच : वर्गखोलीच्या मधोमध जागा करावी.

संवाद

कोंबडी दाणे टिपते आहे. (कोंबडीची भूमिका करणारी मुलगी अभिनय करते.)

गाय (प्रवेश करून) : काय कोंबडी ताई! झाले का अंगण उकरून ?

कोंबडी : अगं बाई! तू इतक्या लवकर कशी आलीस ? आणि तो गुराखी कुठे गेला ?

गाय : अगं आज गंमतच झाली ! आपले मालक-मालकीण सकाळीच शेजारच्या गावी गेले आहेत ना ! ते काही संध्याकाळपर्यंत परत येणार नाहीत. मग आम्ही गुराख्याला म्हटलं, अरे ! आज तू ही आराम कर. मग काय ! तो लगेच पळाला आणि आम्ही आलो घरी.

कोंबडी : हो का ? पण मालक-मालकीण कशासाठी गेले आहेत माहिती आहे का तुला ? आम्ही दिलेली खूपशी अंडी बाजारात विकून थैलीभर पैसे आणणार आहेत ते.

गाय : एवढी ऐट दाखवू नकोस बरं का ! आम्हीही खूप उपयोगी आहोत म्हटलं ! आमचं दूध विकून खूप पैसे मिळतात, शिवाय दही, लोणी, तूप, खवा, पनीर यांच्यापासूनही भरपूर उत्पन्न मिळतं.

म्हैस (प्रवेश करते) : अहो तांबूताई ! उगीच बढाया मारू नका बरं ! तुमच्यापेक्षा आमच्या दुधाचं प्रमाण जास्त आहे. ते लवकर नासत नाही. आमच्या दुधापासून भरपूर पदार्थ तयार होतात. त्यांना चांगली मागणीही असते. (शेळी उड्या मारत येते)

कोंबडी

: आल्या का भटक्या शेळीताई! काय हो, कुठे गेला होतात उनाडायला?

शेळी

: कोंबडी ताई! आम्ही काही तुमच्यासारखं अंगण उकरत नाही, आमचा चारा आम्हीच शोधून खातो. त्याच्यासाठी पैसे खर्च करावे लागत नाहीत. पण आमचा उपयोग मात्र खूप होतो. दूध, मांस, लेंड्या इतकंच नाही तर सर्वच अवयव उपयोगी आहेत. ते खूप उत्पन्न मिळवून देतात.

गाय

: ते खरं आहे म्हणा! पण शेतीसाठी बैल आणि दुधासाठी कालवडी आम्हीच देतो ना!

म्हैस

: हे बघा! तुम्ही कितीही बडबड करा, आमच्या दुधाची बरोबरी कोणीच करू शकणार नाही. (इकडे तिकडे पहाते) अग बाई! ही कोंबडी कुठे गेली? आता उकिरडा उकरत असेल.

कोंबडी

: (येते) इथेच होते मी. अहो, आकाशात घर उडताना दिसली....ती माझी पिल्ले पळवते म्हणून त्यांना खुराड्यात जायला सांगून आले. पण तुमचं बोलणं ऐकलंय बरं मी! एकूण काय? आपण सगळेच माणसांसाठी खूप उपयोगी असतो आणि त्याला पैसाही मिळवून देतो. मग भांडायचं कशाला?

म्हैस

: खरं आहे हो! ही कोंबडी दिसते चिमुरडी पण बोलते मात्र चुरुचुरु! आता संध्याकाळ झाली बरं का! मालक-मालकीण येण्याची वेळ झाली.....चला पाहू गोठ्यात आपआपल्या जागी....

(सर्व जण जातात.)

माझी कृती

१. हा संवाद वर्गात किंवा शाळेच्या कार्यक्रमात सादर करा.

२. गाय, म्हैस, शेळी व कोंबडी यांची चित्रे जमवा.

- ◆ पाळीव प्राणी कोणते त्यांचे उपयोग समजावून द्यावेत. क्षेत्र भेट आयोजित करावी.
- ◆ वरील संवाद नमुनादाखल दिला आहे. त्यामध्ये आवश्यकते प्रमाणे बदल करण्यास हरकत नाही.

माहिती तंत्रज्ञान :

अ) संगणक सुरक्षितपणे चालू करणे व सुरक्षितपणे बंद करणे.

संगणक हे विजेवर चालणारे यंत्र आहे. संगणकाच्या प्रकारानुसार चालू व बंद करण्याच्या पद्धतीत फरक असतो. तो समजून घ्यावा. नमुन्यासाठी पुढील पायऱ्या दिल्या आहेत.

१. संगणक सुरू करण्याआधी त्याच्या सर्व जोडणीची (डेटा व पॉवर सप्लाय वायर्स) तपासणी करावी.
२. संगणकाला वीजपुरवठा करणारा मुख्य स्विच चालू करावा. सी.पी.यू. वरील पॉवरचे (ON / OFF) बटन दाबावे.
४. मॉनिटरचा पॉवर दिवा चालू आहे का हे पहावे. नसल्यास चालू करावा.
५. बूटिंगची क्रिया चालू असताना स्क्रीनवर कोणते बदल दिसतात ते पहा. सुरुवातीचा डेस्कटॉप येईपर्यंत थांबा.

रस्ता सुरक्षा :

माझी कृती

रंगांच्या साहाय्याने चिन्ह काढा व त्याचा अर्थ आपल्या मित्रांना सांगा.

- ♦ मुलांचे गट करून प्रत्येकाला संगणक सुरक्षितपणे चालू व बंद करण्याच्या पायऱ्या समजावून देऊन प्रात्यक्षिक करून घ्यावे. निरीक्षण करावयास सांगावे.
- ♦ नमुनादाखल काही चिन्हे दिली आहेत. वर्गात चिन्हांचा तक्ता तयार करून लावावा. चिन्हे समजावून द्यावीत.